



MAK 2007-2013 perioodi 2. telje toetuste saajate majanduslik jätkusuutlikkus 2011. a. andmetel.

Töö teostaja: FIE Eduard Matveev

Tellijaja: Põllumajandusuuringute Keskus, Põllumajanduskeskkonna seire büroo

Uuringu eesmärk:

Uuringu „MAK 2. telje toetuste taotlejate jätkusuutlikkus“ eesmärgiks on välja selgitada MAK 2. telje meetme toetuste mõju taotlejate majanduslikule jätkusuutlikkusele.

Metoodika

Põllumajandustootja jätkusuutlikkuse hindamise aluseks on antud analüüsis võetud jätkusuutlikku arengut tagav brutolisandväärtus¹ (BLV) tase tööjõu aastaühiku² (TJÜ) kohta. Jätkusuutlikku arengut tagava BLV³ arvestamisel on eeldatud, et põllumajandusettevõtte BLV peab katma konkurentsivõimelise palgataseme töötajatele (sh omaniku ja tema pereliikmete tasustamata tööjõule) ja 5% ettevõtte põhivarade keskmisest väärtusest⁴, mis on vajalik normaalseks taastootmiseks.

Palgataseme baasiks on võetud töötleva tööstuse keskmine kogu tööjõukulu⁵ töötaja kohta aastas. Detailsed andmed bruto- ja netolisandväärtuse muutuse kohta on ära toodud lisades 1 ja 2.

Põllumajandustootjate jätkusuutlikkust on hinnatud MAK 2007-2013 2. telje meetmete lõikes ning võrdluseks on lisatud 2. telje toetusi taotlenud tootjate keskmine, tavatootjad (need, kes ei taotle ühtegi 2. telje toetust) ning Eesti keskmine ehk FADN üldkogumisse kuuluvad tootjad.

Tabelis 1 on välja toodud arvestuslik jätkusuutlikku arengut tagav BLV TJÜ kohta aastatel 2007-2011 MAK 2. telje meetmete lõikes. Meetmeti erineb jätkusuutlikuks arenguks vajalik BLV TJÜ seetõttu, et ettevõtete põhivarade väärtus on erinev. Näiteks on KSM tootjate hulgas palju suurtootjaid ja nende põhivarade väärtus on kõrgem kui näiteks PLK taotlejatel, kelle puhul võib-olla tegemist väiksemate tootjatega, kes hooldavad PLK-sid. Põhivarade suurus sõltub ka näiteks tehtud investeeringutest, mis suurendavad põhivarade väärtust.

¹ Brutolisandväärtuse (BLV) arvutamiseks lisatakse kogutoodangu väärtusele toetuste (v.a investeeringutoetused) ja ettevõtlusega seotud maksude bilanss ning lahutatakse eri- ja üldkulud ehk siis kogutoodangust lahutatakse kulud

² Tööjõu aastaühik (TJÜ) on ühe töötaja täistööaeg, mis võrdub arvestuslikult 2 200 töötunniga aastas

³ Antud juhul on BLV arvutamisel kasutatud teistsugust metoodikat kui MAK 2007-2013 1. telje püsihindamise puhul. 2. telje püsihindamise puhul on kasutatud Põllumajandusministeeriumi poolt uuringu „Eesti põllumajandusettevõtete konkurentsivõime analüüsi“ käigus väljatöötatud metoodikat

⁴ MAK 2007 – 2013 2. telje meetmetest toetust taotlenud tootjate keskmiste põhivarade väärtuste arvestamisel on kasutatud FADN andmeid

⁵ Statistikaameti andmetel oli 2007. aastal töötlevas tööstuses kogu tööjõukulu (koos sotsiaal- ja ravikindlustusmaksu ning töötuskindlustusmaksuga) töötaja kohta aastas 10 980 €, 2009. aastal 12 395 €, 2009. aastal 11 805 € ning 2010. aastal 12 307 €



Tabel 1. Jätksuutlikku arengut tagav brutolisandväärtus (eurot/TJÜ kohta) 2. telje meetmete lõikes perioodil 2007-2011 (FADN 2012 andmetel)

Meede		2007	2008	2009	2010	2011
2.1	Ebasoodsamate piirkondade toetus	10 857	12 314	12 337	13 067	13 501
2.2	NATURA 2000 toetus põllumajandusmaale	11 179	12 748	12 613	14 011	14 693
2.3.1	Keskkonnasõbraliku majandamise toetus	11 260	12 665	12 577	14 196	14 802
2.3.2	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus	10 380	11 613	11 043	12 655	13 270
2.3.3	Ohustatud tõugu looma pidamise toetus	10 724	12 102	12 328	12 989	13 285
2.3.5	Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus	10 780	12 570	12 091	13 311	13 636
2.4	Loomade karjatamise toetus				12 938	13 608
2.7	NATURA 2000 toetus erametsamaale	10 390	12 043	11 881	13 673	14 376
	Tavatootjad	10 748	11 977	12 288	11 906	12 287
	II telje tootjad	10 790	12 254	12 145	13 356	13 882
	Eesti keskmine	10 817	12 409	12 300	12 671	13 534

Jätksuutlikkuse hindamiseks võrreldi iga ettevõtte tegelikku BLV taset TJÜ kohta arvestusliku jätksuutlikkuse tasemega. Jätksuutlikku arengut tagava BLV TJÜ hindamiskriteeriumid olid järgmised:

- kui BLV töäjõu aastühiku kohta oli üle 80% jätksuutlikkuse tasemest, siis oli põllumajandusettevõtte jätksuutlik;
- kui BLV jäi alla 80% jätksuutlikkuse tasemest, siis antud ettevõtte BLV tootmise tase TJÜ kohta ei taga jätksuutlikku arengut.

Tulemused

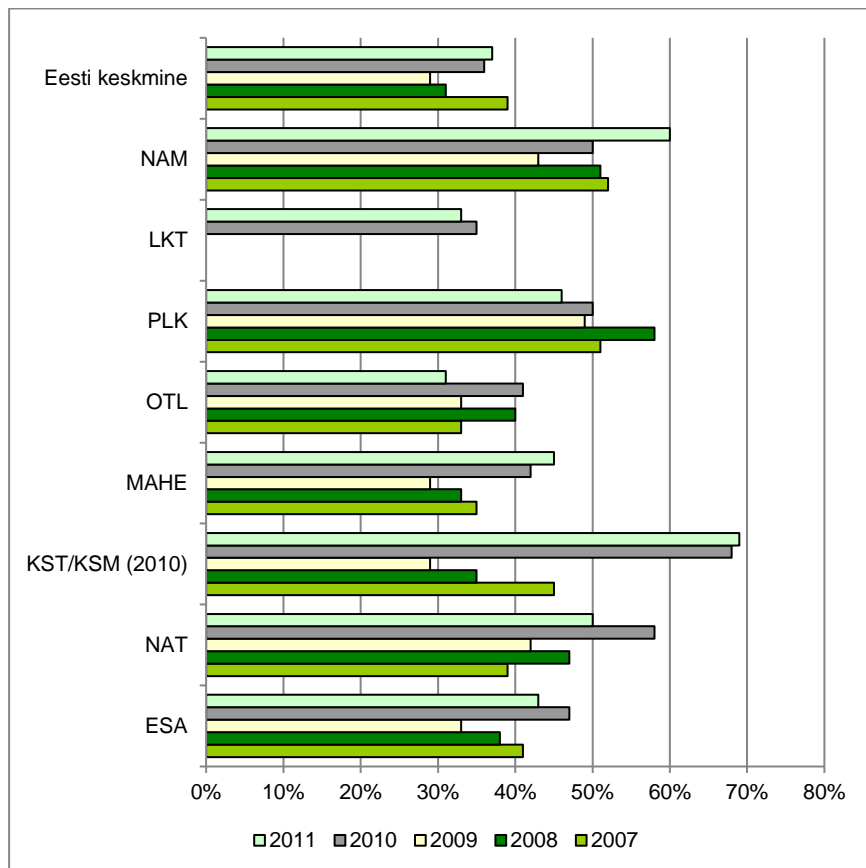
Jätksuutlike tootjate osakaal erinevate 2. telje toetuste taotlejate hulgas on ära toodud joonisel 1. Kõige enam (69%) oli jätksuutlikke tootjaid 2011. a keskkonnasõbraliku majandamise toetuse saajate hulgas ning kõige vähem (31%) – ohustatud tõugu looma pidamise toetuse saajate hulgas.

Viimase viie aasta jooksul on jätksuutlike tootjate osakaal erinevate 2. telje toetuste taotlejate hulgas olnud väga suurte kõikumistega, peegeldades üsna selgelt olukorda põllumajandus-sektoris sellel perioodil. 2008. aastal alanud majanduslangus, mis saavutas põhja 2009. aastal, tekitas väga raske olukorra põllumajandustootjatele, kes pidid vähenenud tulude ja lisandväärtuse tingimustes suurendama kulude efektiivsust ja leidma võimalusi kasvavate kulutuste finantsseerimiseks ning varem võetud laenude tagasimaksmiseks.

Võrreldes 2009. a on jätksuutlike tootjate osakaal suuremal või väiksemal määral kasvanud pea kõigi 2. telje toetuste taotlejate hulgas, v.a ohustatud tõugu looma pidamise toetuse ning poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse saajate hulgas, kus jätksuutlike tootjate osakaal on jäänud enam-vähem samale tasemele. Kõige enam on jätksuutlikkuse tase muutunud KST/KSM tootjate puhul, kelle seas 2009. a jätksuutlike tootjate osakaal oli 39%, kuid 2011.

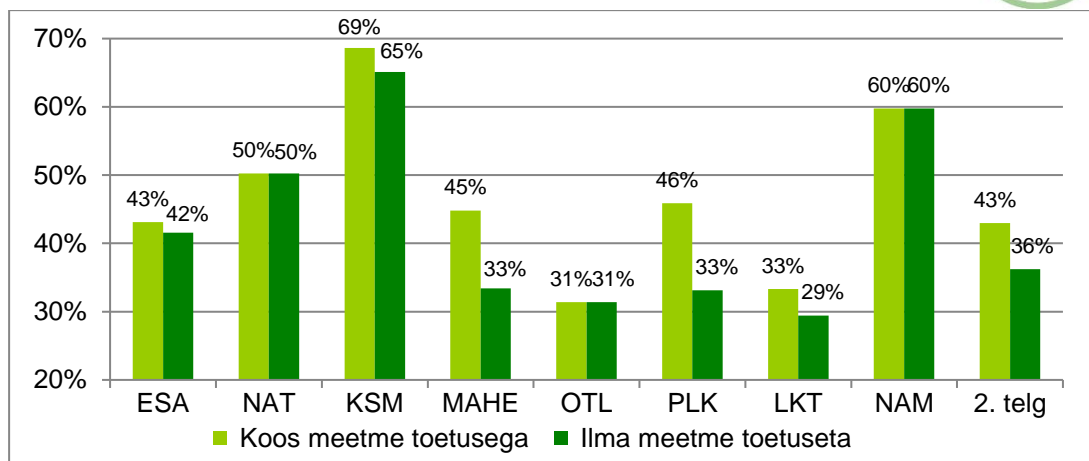


a oli see juba 69%. 2009. aastal toimus oluline muudatus KST toetuse osas, mil see asendus KSM toetusega. Uue meetmega liitusid eelkõige suuremad põllumajandustootjad, kellel on maid võrreldes KST tootjatega üle poole ning loomi isegi 1,5 korda enam. KSM meede rakendus küll 2009. aastal, kuid toetuse väljamaksmine toimus 2010. aastal ja seega mõjutas otseselt just 2010. aasta tulemusi.



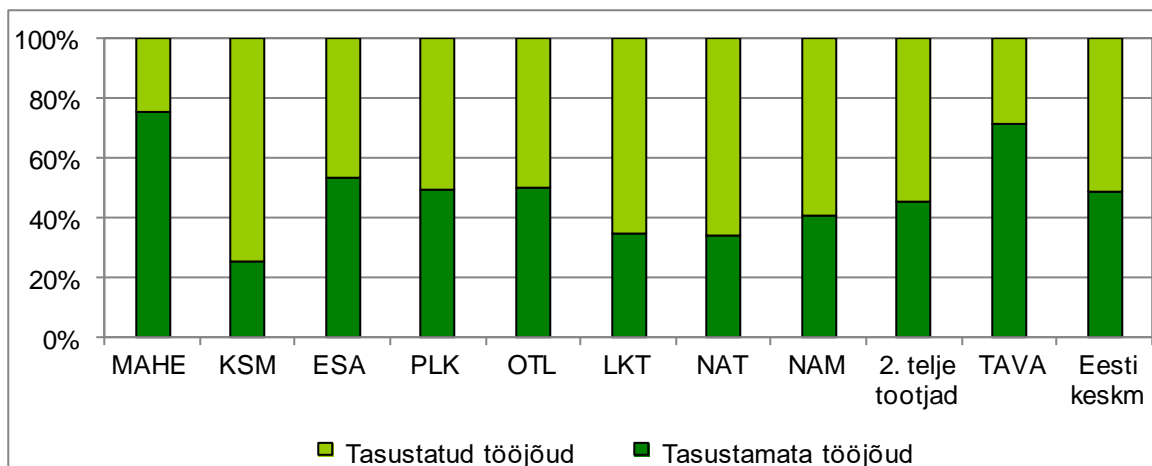
Joonis 1. Jätksuutlike tootjate osa (%) tootjate koguarvust 2. telje meetmete lõikes perioodil 2007-2011 (FADN 2012 andmetel)

2. telje erinevate toetuste mõju jätkusuutlikkusele on ära toodud joonisel 2. 2. telje tootjate seas on keskmiselt 43% jätkusuutlikke tootjaid, 2. telje toetusteta oleks selliseid tootjaid 36%. Suurim mõju on PLK meetme toetusel PLK tootjate jätkusuutlikkusele. Koos PLK toetusega on 46% PLK tootjaid jätkusuutlikud, ilma PLK toetuseta oleks selliseid tootjaid vaid 33%. NAM, NAT ja OTL tootjate seas oleks ka ilma meetme toetuseta sama palju jätkusuutlikke tootjaid.



Joonis 2. Jätkusuutlike tootjate osa (%) tootjate koguarvust 2. telje meetmete lõikes (koos ja ilma meetme toetuseta), 2011. aastal (FADN 2012 andmetel)

Jätkusuutlike tootjate osakaalu hindamisel on üheks eelduseks, et põllumajandusettevõtte toodab nii palju BLV, et katab sellega kõigile töötajatele konkurentsivõimelise palga tasumise (sh endale ja oma pereliikmetele). Tavaliselt ettevõtja aga endale ja oma pereliikmetele palka ei maksa. 2011. aastal moodustas põllumajandustootmises kasutatavast tööjõust keskmiselt 49% tasustamata tööjõud (joonis 3). Tasustamata tööjõu osatähtsus kogu tööjõukulus oli suurim MAHE ja tavatootjatel (vastavalt 76% ja 72%) ning kõige väiksem KSM toetust taotlenud ettevõtjatel (25%). 2010. aastal oli Eesti keskmises põllumajandusettevõttes tasustamata 52% tööjõust.



Joonis 3. Tööjõu kasutuse struktuur (%) 2. telje toetuste taotlejate lõikes 2011. aastal (FADN 2012 andmetel)

Need ettevõtted, kelle BLV tootmise tase TJÜ kohta ei taga jätkusuutlikku arengut, võivad olla jätkusuutlikud ka sellisel juhul, kui nad ei maksa endale ega teiste pereliikmetele töötasu ning kasutavad teisi allikaid oma põllumajandusliku tegevuse finantseerimiseks.



LISA 1. BRUTOLISANDVÄÄRTUSE MUUTUS 2. TELJE MEETMETE LÕIKES 2007-2011(€/TJÜ) (FADN ANDMETEL)

Meede	2007	2008			2009				2010				2011						
			2007-2008		2008-2009	2007-2009		2009-2010	2007-2010		2010-2011	2007-2011							
ESA	16 887	14 792	-2 095	-12%	13 436	-1 356	-9%	-3 451	-20%	22 183	8 747	65%	5 296	31%	22 938	756	3%	6 052	36%
NAT	19 850	19 610	-240	-1%	16 441	-3 169	-16%	-3 409	-17%	28 096	11 655	71%	8 246	42%	29 630	1 535	5%	9 781	49%
KSM	20 397	16 645	-3 752	-18%	13 420	-3 225	-19%	-6 978	-34%	28 910	15 490	115%	8 512	42%	32 293	3 383	12%	11 895	58%
MAHE	10 820	11 474	654	6%	10 291	-1 183	-10%	-528	-5%	20 056	9 765	95%	9 237	85%	21 722	1 666	8%	10 902	101%
OTL	10 304	11 617	1 313	13%	14 075	2 458	21%	3 771	37%	18 121	4 046	29%	7 817	76%	18 088	-33	0%	7 784	76%
PLK	16 060	18 310	2 250	14%	16 241	-2 069	-11%	181	1%	23 146	6 906	43%	7 086	44%	23 976	830	4%	7 916	49%
LKT										20 137					21 941	1 804	9%		
NAM	12 758	14 770	2 011	16%	14 359	-411	-3%	1 601	13%	28 490	14 131	98%	15 732	123%	32 050	3 560	12%	19 292	151%
Eesti keskmine	16 600	14 769	-1 831	-11%	13 047	-1 723	-12%	-3 553	-21%	18 476	5 429	42%	1 876	11%	22 462	3 986	22%	5 862	35%

LISA 2. NETOLISANDVÄÄRTUSE MUUTUS 2. TELJE MEETMETE LÕIKES 2007-2011(€/TJÜ) (FADN ANDMETEL)

Meede	2007	2008			2009				2010				2011						
			2007-2008		2008-2009	2007-2009		2009-2010	2007-2010		2010-2011	2007-2011							
ESA	13 440	10 357	-3 083	-23%	8 501	-1 856	-18%	-4 939	-37%	16 078	7 577	89%	2 638	20%	16 657	580	4%	3 217	24%
NAT	15 815	14 348	-1 466	-9%	10 876	-3 472	-24%	-4 939	-31%	20 880	10 004	92%	5 065	32%	21 239	359	2%	5 424	34%
KSM	16 471	11 647	-4 824	-29%	8 204	-3 443	-30%	-8 267	-50%	20 679	12 475	152%	4 208	26%	23 325	2 645	13%	6 853	42%
MAHE	8 559	8 586	27	0%	7 550	-1 036	-12%	-1 009	-12%	14 715	7 165	95%	6 156	72%	14 761	46	0%	6 202	72%
OTL	9 017	8 587	-430	-5%	9 385	798	9%	368	4%	12 242	2 857	30%	3 225	36%	10 624	-1 618	-13%	1 607	18%
PLK	12 551	13 506	955	8%	11 575	-1 932	-14%	-976	-8%	16 560	4 986	43%	4 009	32%	17 050	490	3%	4 499	36%
LKT										14 843					16 118	1 275	9%		
NAM	10 602	11 136	534	5%	10 048	-1 088	-10%	-555	-5%	21 163	11 115	111%	10 560	100%	23 777	2 614	12%	13 175	124%
Eesti keskmine	13 391	10 117	-3 274	-24%	8 051	-2 066	-20%	-5 340	-40%	13 274	5 223	65%	-117	-1%	16 376	3 102	23%	2 985	22%